

Курдюк В. Ф.,

кандидат військових наук, доцент,
викладач кафедри тактики,
Національна академія внутрішніх
справ

(м. Київ, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО СУПРОТИВУ В УКРАЇНІ, ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

В умовах сучасної війни або збройного конфлікту, коли зникають такі звичні категорії як “лінія фронту”, “багато ешелонована та суцільна оборона”, а “смуга (район) оборони” перетворюється в “операційну зону (район)”, для формувань національного спротиву стають характерними, в залежності від умов, наступні зони (смуги) застосування (дій):

- **на окупованій території (підконтрольній противнику);**
- **в зоні дій своїх військ;**
- в глибині країни, на території, не охопленій збройним конфліктом [2].

Вважається за доцільне визначити, що метою діяльності всіх формувань національного спротиву, можуть бути:

- захист населення в місцях проживання (перебування), забезпечення його життєдіяльності;
- максимальне збереження об'єктів соціально-економічної інфраструктури і життєзабезпечення у визначених зонах (смугах, ділянках, районах, осередках) відповідальності;
- забезпечення надійного функціонування державних органів і організацій, органів місцевого самоврядування, у тому числі на тимчасово окупованій (підконтрольній) противником території;
- підвищення можливостей Збройних Сил із захисту суверенітету і територіальної цілісності країни;
- створення сприятливих умов для дій своїх військ (сил), і, навпаки, несприятливих умов для дій військ (сил) противника на всій території держави;
- надання збройній боротьбі, відсічі агресії всенародного характеру.

Під час війни (збройного конфлікту):

- *в операційній зоні дій військ та тилівій зоні своїх військ:*

допоміжні дії військам (силам) в утриманні базових районів з'єднань та військових частин та відновленні їх боєздатності після нанесення ударів і проведення бойових дій;

охорона, а при необхідності і оборона населених пунктів;

виконання окремих бойових завдань спільно із з'єднаннями і військовими частинами Збройних Сил України;

проведення заходів щодо підготовки державної та місцевої інфраструктури, населення і підпорядкованих формувань до дій в умовах можливої окупації;

організація взаємодії з силовими структурами держави, у першу чергу з територіальними органами військового управління;

організація та здійснення евакуаційних заходів;

проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у небезпечних районах, захист населення від наслідків воєнних дій, аварій (руйнувань), зумовлених застосуванням засобів ураження, терористичними актами та диверсіями;

На території, яка тимчасово контролюється противником:

забезпечення бойових дій формувань в тилу противника;

ведення партизанської війни;

нанесення пошкодження комунікаціям противника;

ведення розвідки;

створення несприятливих умов для розташування, забезпечення та дій військових формувань противника;

проти дія воєнізованим формуванням, сформованих противником з числа місцевих жителів;

корегування ударів ракетних військ і авіації;

забезпечення прихованого зберігання зброї, боєприпасів, військового майна і матеріальних засобів;

всебічне, особливо морально-психологічне, забезпечення життєдіяльності населення і формувань національного спротиву.

Підготовка формувань національного спротиву повинна організовуватися у мирний час за територіальним принципом відповідно до адміністративного поділу держави [1, 2, 3].

Із зростанням обсягу завдань, які стоять перед формуваннями національного спротиву розширюються форми застосування формувань національного спротиву у сучасному збройному конфлікті або війні і розширюється їх зміст. До основних з них можна віднести:

- захист населення та його адаптація до умов війни (форма дій, спрямована на досягнення основної мети застосування формувань національного спротиву).

- допоміжні дії формувань національного спротиву у вигляді диверсійних (протидиверсійних), розвідувальних, пошуково-рятувальних, евакуаційно-рятувальних, блокувальних та інших в інтересах загальновійськових і спеціальних операцій (дій) складових сил оборони в зоні бойових дій.

- підривна діяльність формувань національного спротиву на території, яка окупована або тимчасово контролюється противником.

Застосування формувань національного спротиву повинно базуватися на наступних засадах:

- організація і ведення дій тільки на своїй території (у тому числі і окупованій) в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

- принцип застосування - “де живу, там і воюю” (бойові дії формувань національного спротиву не повинні переміщуватися вслід за армією);
- перехід на нелегальне становище або перехід до партизанських дій у разі захоплення території противником;
- перехід у підпорядкування іншому органу управління формувань національного спротиву відповідної адміністративно-територіальної одиниці у разі відступу (при відсутності факту переходу на нелегальне становище);
- навчання спеціалістів формувань національного спротиву в системі підготовки Збройних Сил України, інших складових сил безпеки і оборони (за напрямками спеціалізації);
- для комплектування формувань можуть використовуватися мобілізаційні ресурси, не призначені для Збройних Сил України;
- формування забезпечуються зброєю, боєприпасами, спеціальною військовою технікою, майном і іншими матеріально-технічними засобами державою;
- інфраструктура міст і населених пунктів (соціальна, економічна, культурна, технічна тощо) не руйнується при загрозі окупації території агресором, а переводиться на інший режим функціонування в умовах окупації;
- підтримання державою постійного інформаційного простору і впровадження заходів інформаційно-психологічної боротьби;
- визнання державою (військовим командуванням) новостворених формувань (груп, загонів тощо), мета діяльності яких є участь у національному спротиві, та надання їм відповідного статусу;
- дотримання права війни особовим складом формувань національного спротиву.

Застосування формувань національного спротиву повинне організовуватися не тільки в просторі, який, зазвичай, вважається тилом своїх військ, але, і на території, яка є окупованою та контролюється противником.

Організація і підготовка формувань національного спротиву на державному рівні, безумовно, повинна базуватися на широкій воєнно- і національно-патріотичній роботі.

Що стосується органів управління, то вищим центральним органом управління національним спротивом у мирний і воєнний час є Генеральний штаб Збройних Сил України [3, 4, 5].

Для координації дій формувань Збройних Сил України, інших складових сил оборони і формувань національного спротиву на регіональному рівні найбільш адаптованим і придатним до виконання управлінських функцій на теперішній час, є оперативне командування як військово-адміністративний, територіальний орган управління, наділений функціями військового округу [3].

Керівництво формуваннями національного спротиву при виконанні завдань територіальної оборони в областях (районах) покладається на голів місцевих державних адміністрацій (військових, військово-цивільних адміністрацій – у разі утворення) як керівників ради оборони областей (районів) і зон (районів) територіальної оборони і відповідні штаби зон (районів)

територіальної оборони, у яких представництво Сил територіальної оборони Збройних Сил України здійснюють командири військових формувань цих Сил як начальники штабів зон (районів) територіальної оборони [5].

Недоліком всіх законодавчих та інших нормативно-правових актів, які визначають організацію національного спротиву, зокрема, підготовки і ведення територіальної оборони, є те, що не визначено місце і роль голів територіальних громад (окрім міст Києва і Севастополя), які утворилися в результаті адміністративно-територіальної реформи.

Законодавчо визначена норма щодо повноважень командирів військових формувань Сил територіальної оборони Збройних Сил України діяти в якості начальників штабів зон (районів) територіальної оборони є вкрай суперечливою і такою, що створює передумови для порушення системи управління територіальною обороною. Особливо це може зіграти згубну роль для функціонування системи управління територіальною обороною, якщо те чи інше військове формування Сил територіальної оборони Збройних Сил України за рішенням Головнокомандувача Збройних Сил України “з метою нарощування сил і засобів для стабілізації обстановки, а також у випадку визначення відповідної зони територіальної оборони районом ведення воєнних (бойових) дій” будуть залучатися до виконання завдань територіальної оборони поза межами своєї зони територіальної оборони.

Наступною ланкою керівництва є безпосередні органи управління формувань національного спротиву – командири куренів (загонів, груп, осередків тощо).

З метою ідентифікації формувань національного спротиву пропонується в їх найменуванні не використовувати терміни, які застосовуються у Збройних Силах України та інших складових сил оборони (наприклад, відділення, взвод, рота, батальйон тощо).

А питання організації руху опору на окупованій території покладається на Сили спеціальних операцій Збройних Сил України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України статі 17, 65.
2. Закон України “Про основи національного спротиву”, прийнятим Верховною Радою України 16 липня 2021 року, визначені певні аспекти утворення, функціонування добровольчих формувань, статі 1, 4, 8.
3. Закону України “Про оборону України”, статі 12, 15, 18.
4. Положення про добровольчі формування територіальних громад (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1449).
5. Порядок організації, забезпечення та проведення підготовки добровольчих формувань територіальних громад до виконання завдань територіальної оборони (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1447).